

4.1

4.1.1

- Механічні та електромагнітні коливальні процеси та системи. Осцилятори

4.1.2

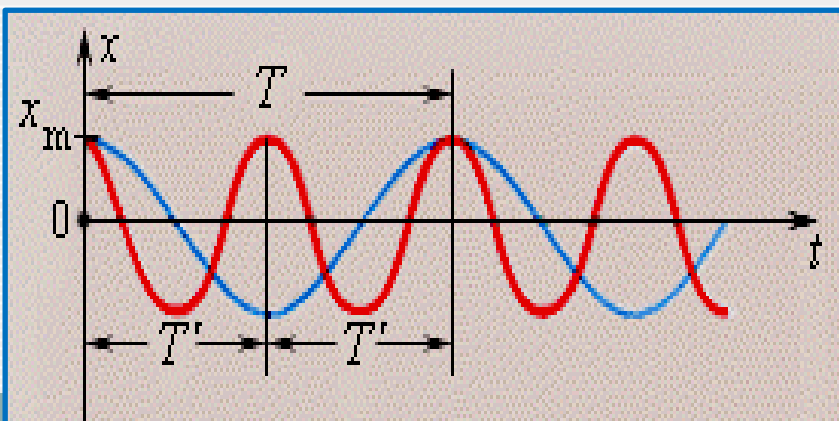
- Диференціальні рівняння коливальних процесів

4.1.1. КОЛИВАННЯ –

це зміна станів системи, у результаті здійснення яких система постійно повертається до початкового стану

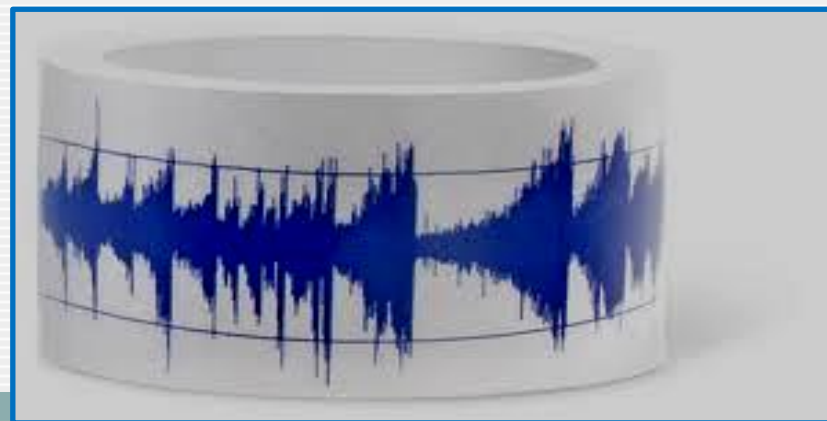
Періодичні коливання це зміна параметрів системи, що повторюється через однакові проміжки часу – T періоду коливань

Відбуваються з постійною амплітудою, частотою та фазою

Неперіодичні коливання це зміна параметрів системи, що повторюється через будь-які проміжки часу

Супроводжуються зміною з часом амплітуди, частоти та фази

Періодичні коливання

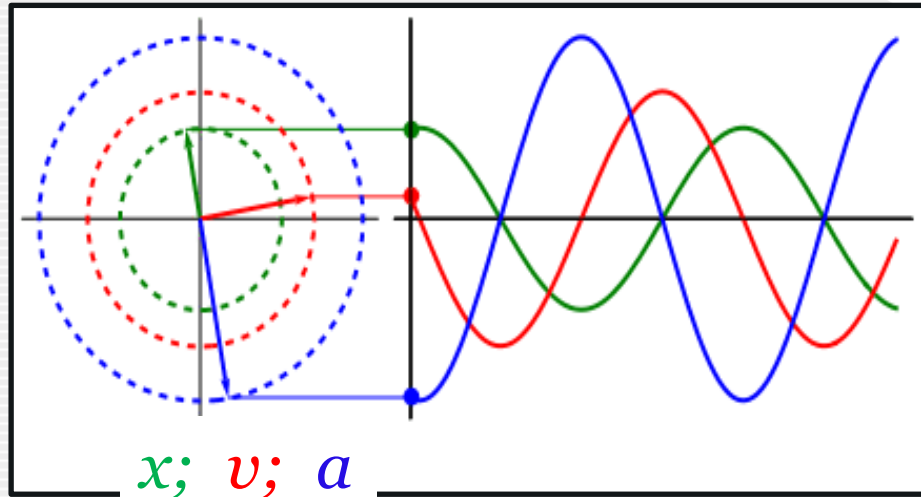
- Періодична зміна будь-якої величини, при якому залежність від аргументу має характер функції синуса або косинуса.

гармонічні

- Періодичні коливання, в яких коливна величина змінюється за несинусоїдальним законом

ангармонічні

гармонічні

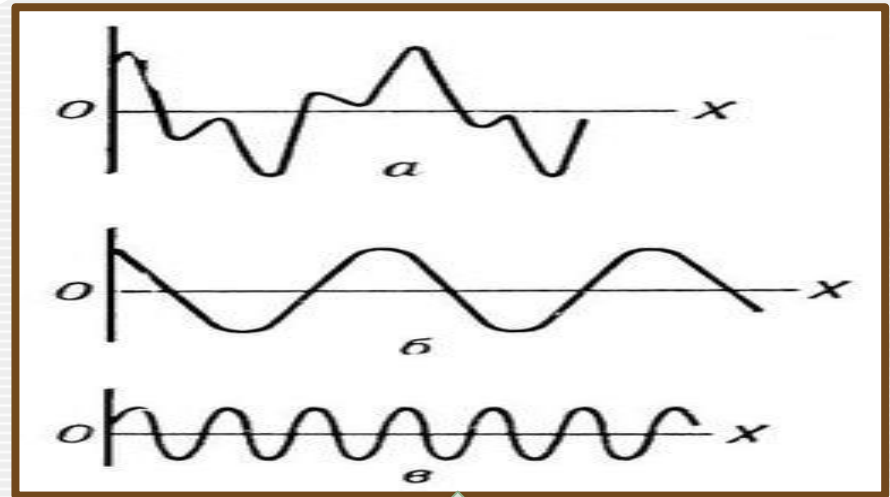
Графіки гармонічних коливань

x – координати

v - швидкості

a - прискорення

ангармонічні

Можна уявити як накладання великого числа коливань, частоти яких кратні *найменшій частоті*, яка називається *основною*, а всі вищі за неї - *гармоніками*

За фізичною природою

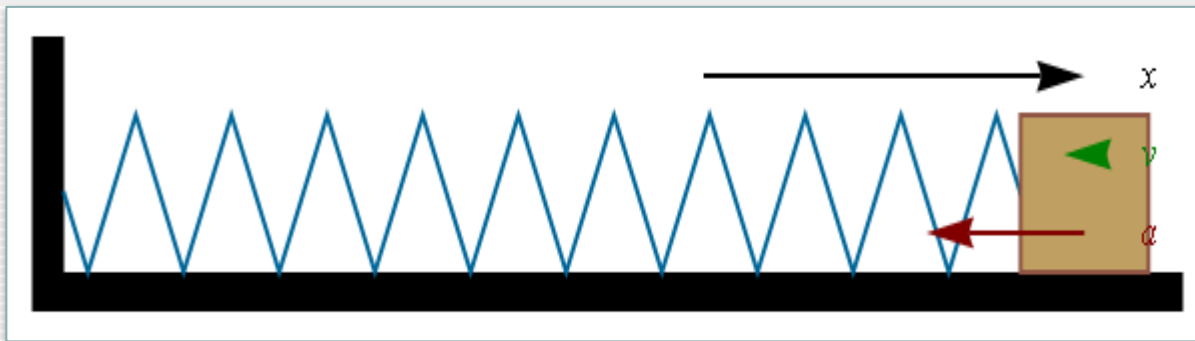
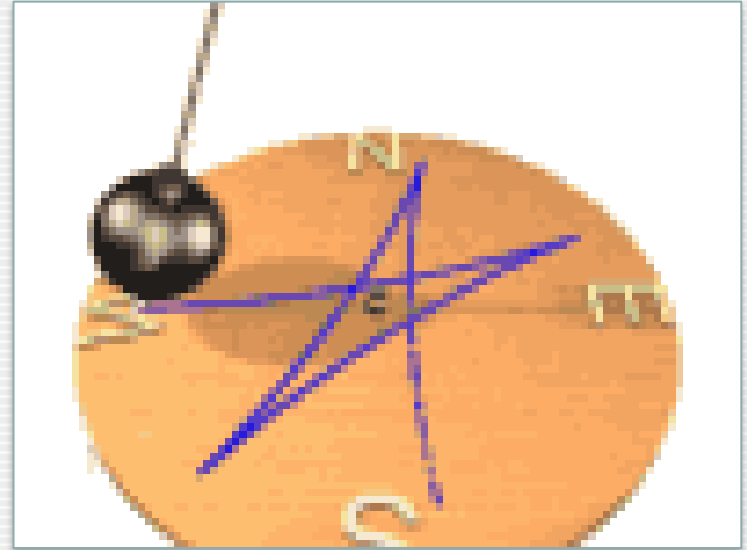
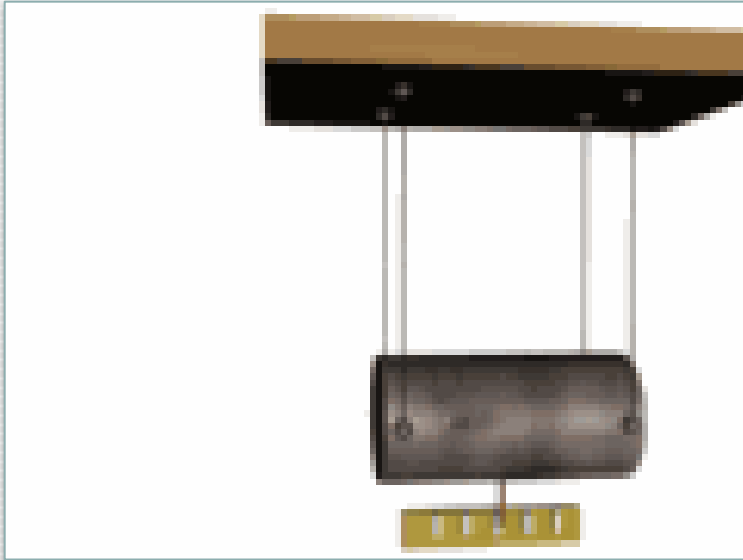
• *Механічні*

- ✓ Радіус-вектор $\vec{r}$
- ✓ Координата (x, y, z)
- ✓ Швидкість $\vec{v}$
- ✓ Сила $\vec{F}$
- ✓ Густина ρ
- ✓ Тиск p

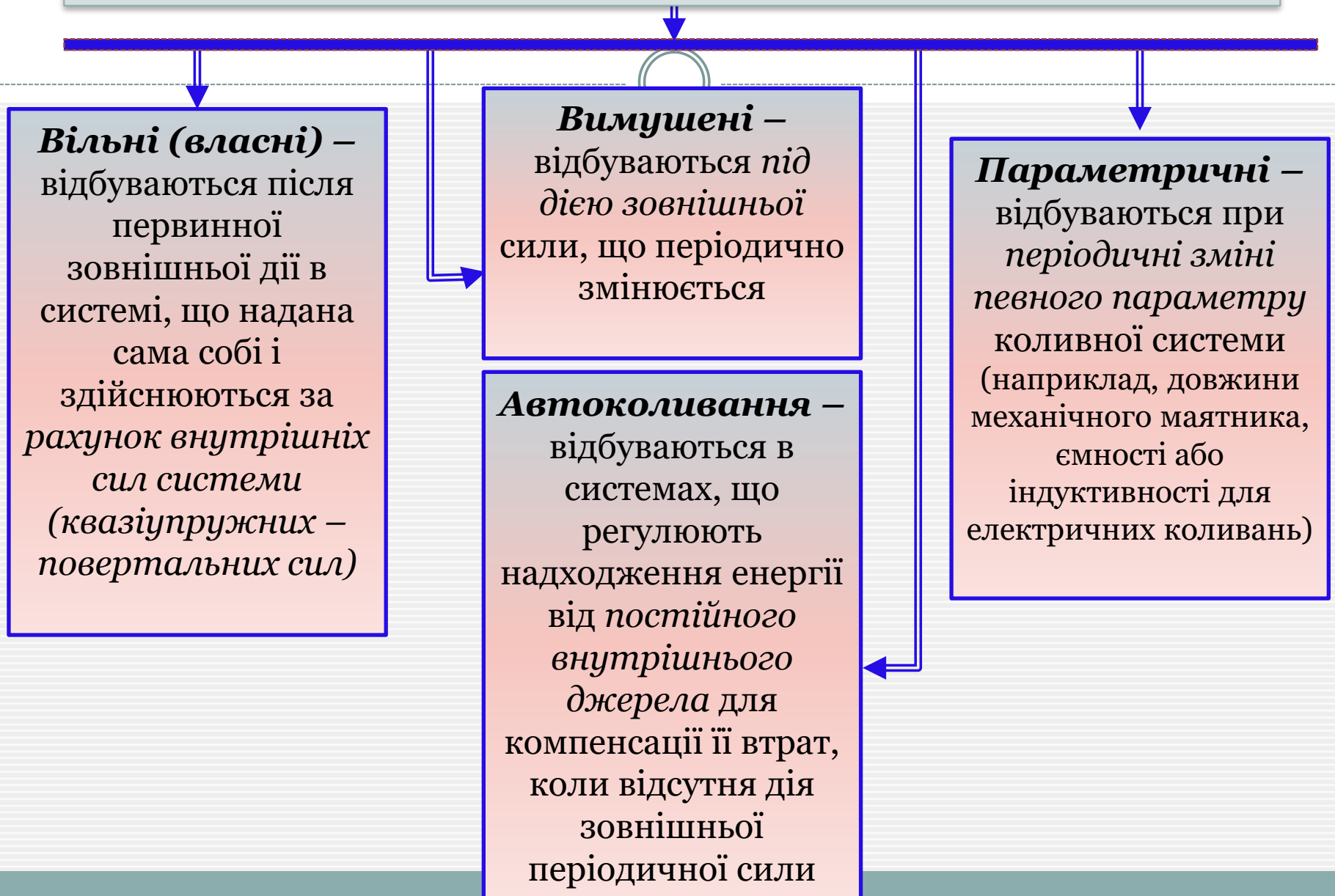
• *Електромагнітні*

- ✓ Заряд q
- ✓ Сила струму I
- ✓ Напруга U
- ✓ Вектор E
електричного поля
- ✓ Вектор B магнітного
поля

Приклади механічних коливань

За способом збудження (від характеру дії)

Приклади коливань

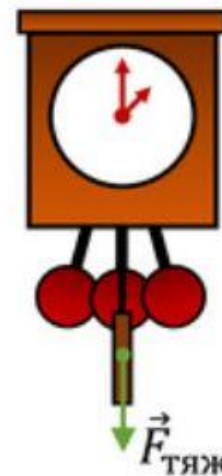
вільні

вимушені

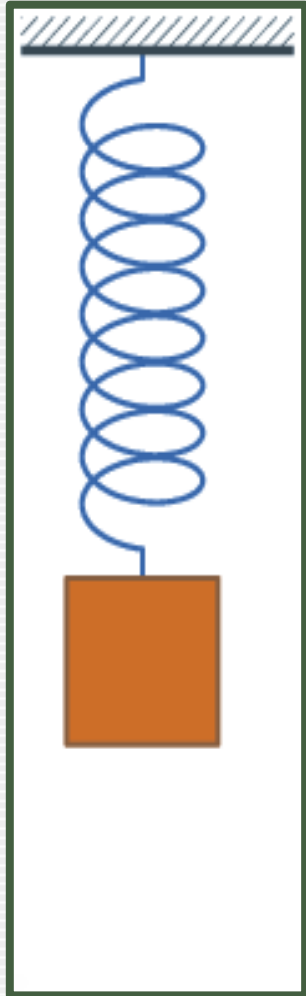

автоколивання

Вільні коливання

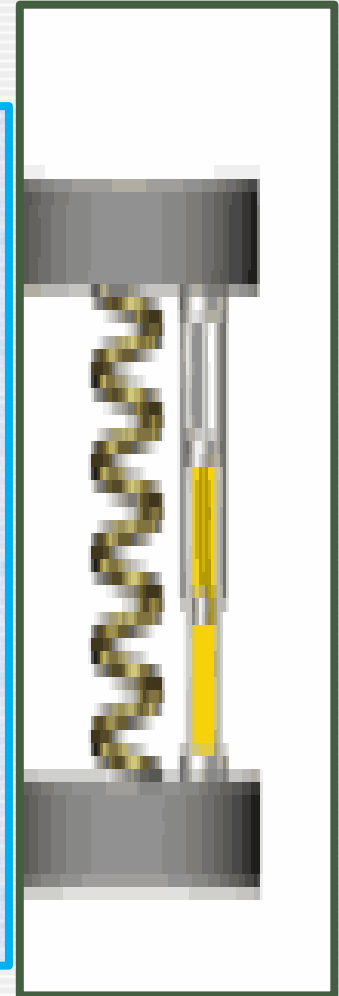

Незгасаючі –
відбуваються
при відсутності
внутрішніх сил
опору (тертя)

Амплітуда
коливань не
змінюється з часом
 $A(t)=\text{const}$

Згасаючі –
відбуваються
при наявності
внутрішніх сил
опору (тертя)

Амплітуда
коливань
зменшується з
часом
 $A(t)\neq\text{const}$

Осцилятор

(лат. oscillo-качаюся)

фізична система, яка може здійснювати власні
КОЛИВАННЯ

Математичний маятник (l, g)

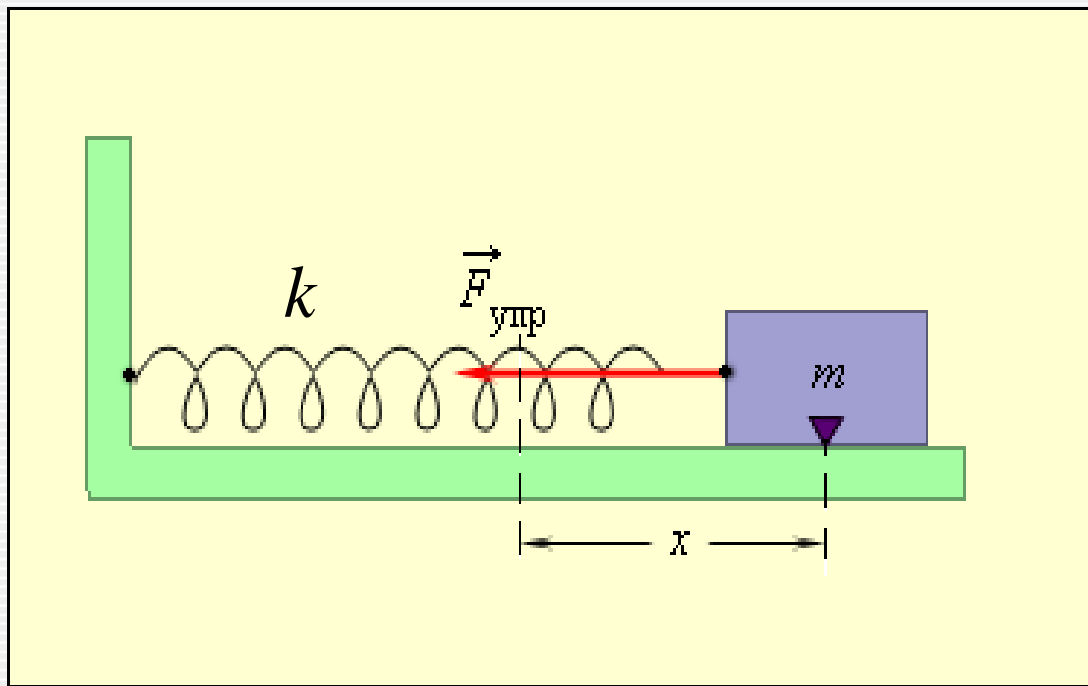
Пружинний маятник (k, m)

Фізичний маятник (mgd, J)

Крутильний маятник (J, k)

Електричний коливальний контур (L, C)

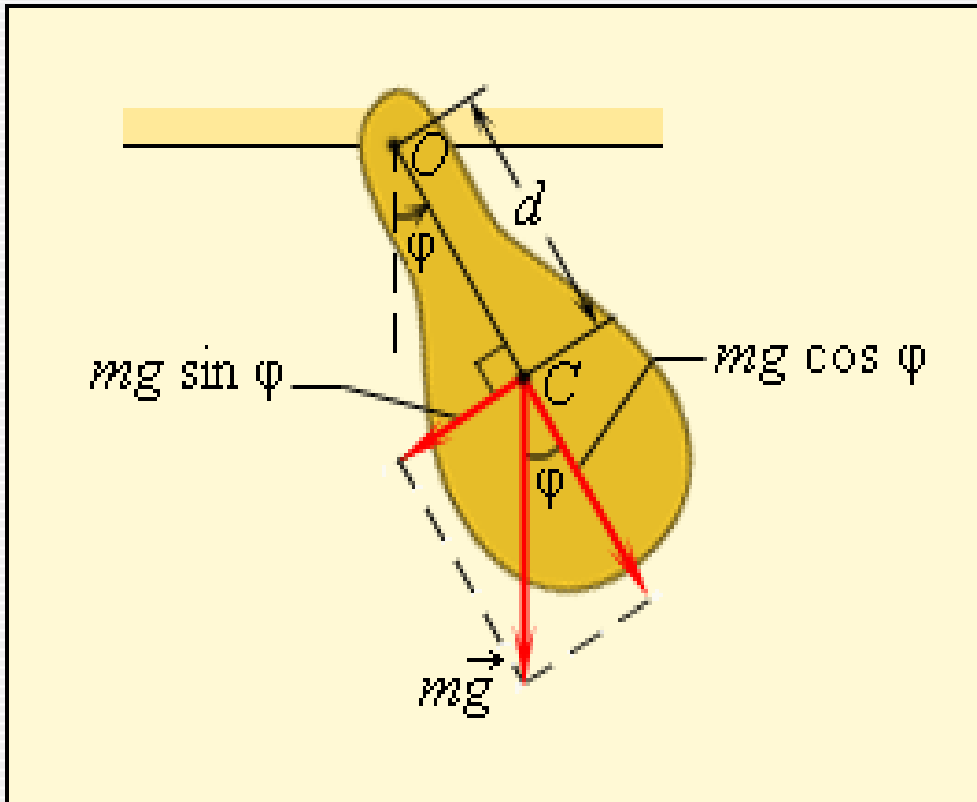
Пружинний маятник

$$T = 2\pi\sqrt{\frac{m}{k}}$$

Тіло масою m закріплене на пружині жорсткістю k

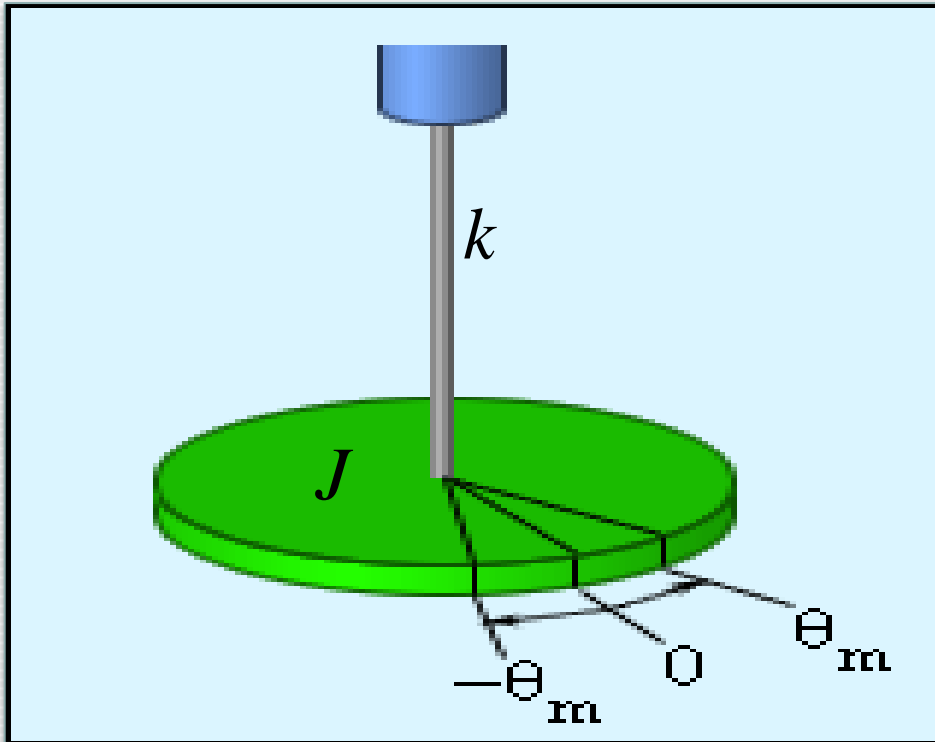
Фізичний маятник

$$T = 2\pi \sqrt{\frac{J}{mgd}}$$

Тверде тіло масою m довільної форми з моментом інерції J , яке коливається під дією сили тяжіння навколо осі, що проходить в ньому на відстані d вище від центра інерції

Крутильний маятник

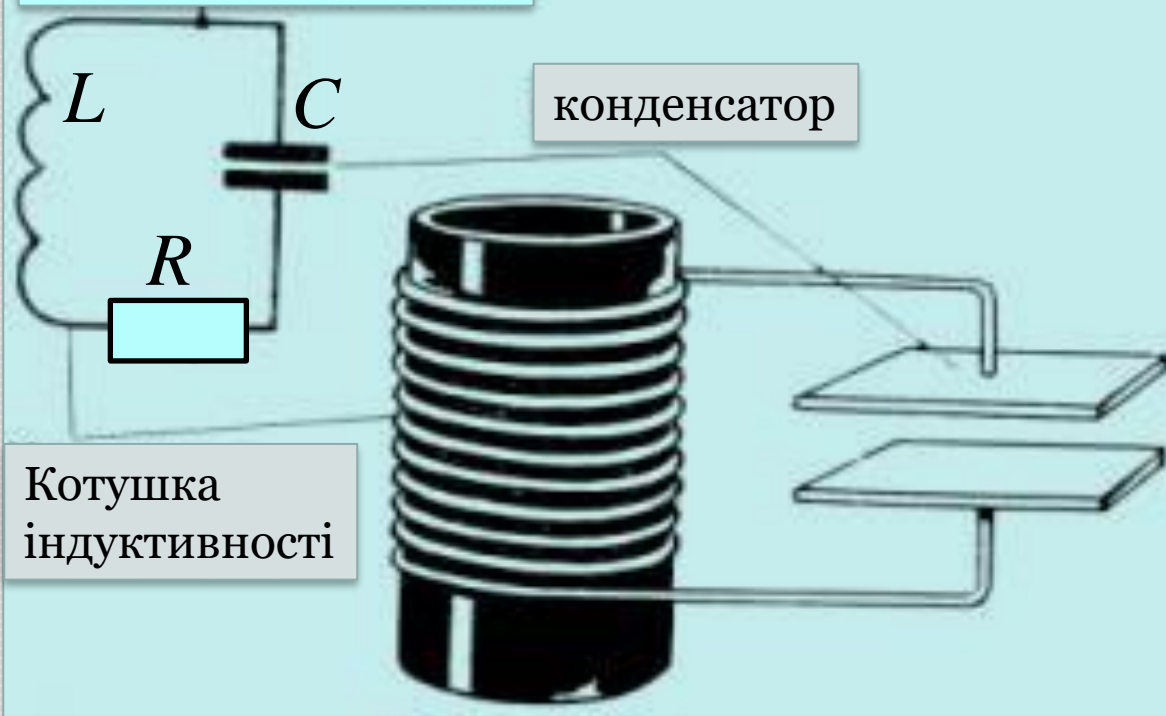

$$T = 2\pi\sqrt{\frac{J}{k}}$$

Диск з моментом інерції J , підвішений в полі тяжіння на стрижні жорсткістю k і має лише один ступінь свободи: обертанням навколо осі, що задається нерухомим стрижнем

Електричний коливальний контур

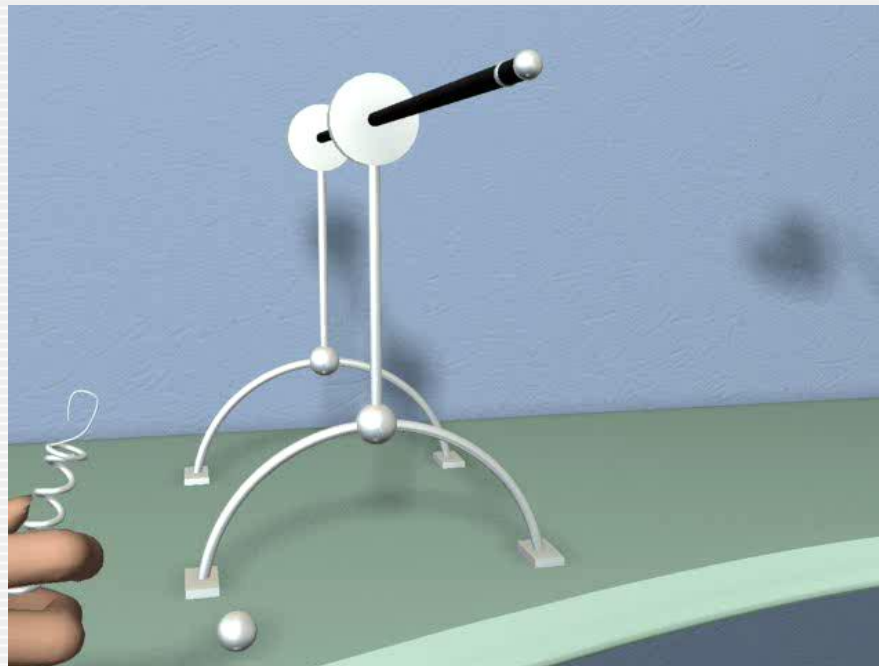
Позначення на схемі

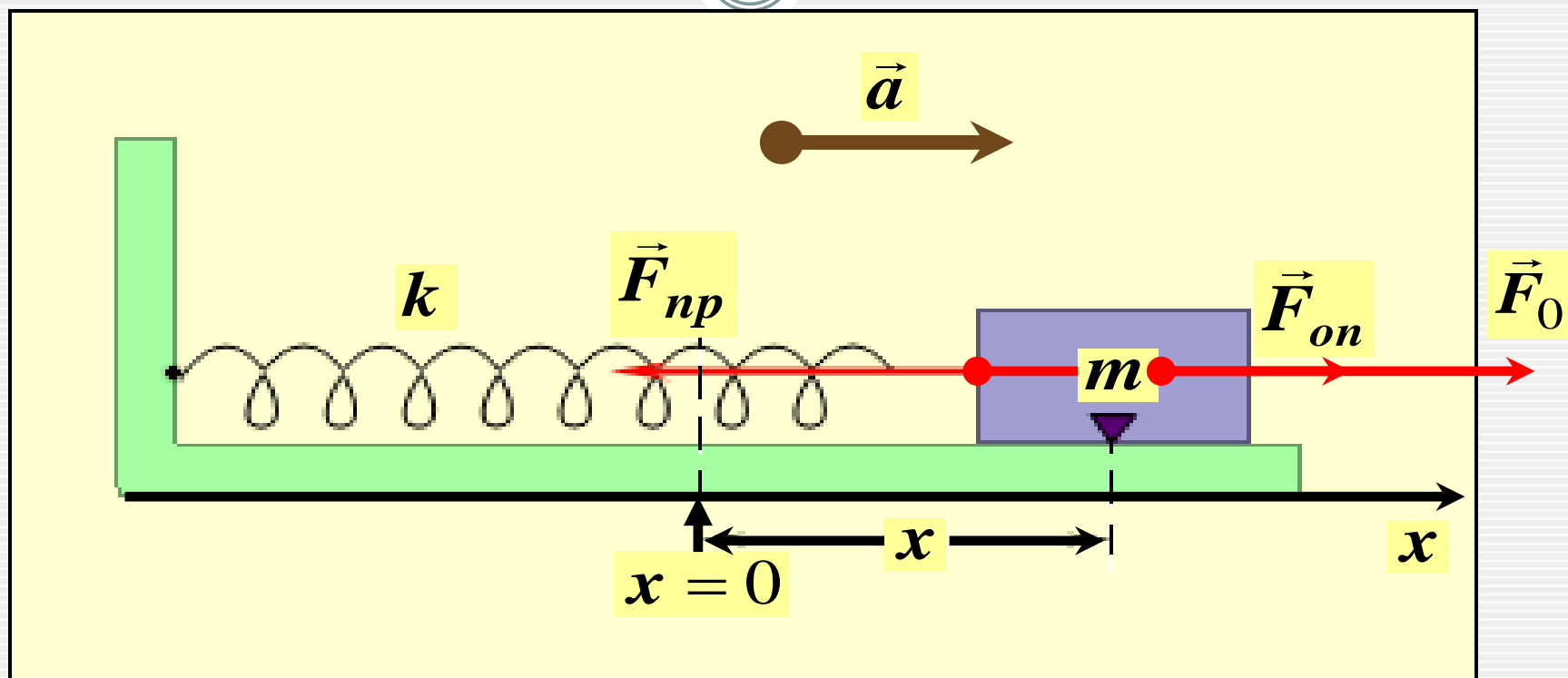
$$T = 2\pi\sqrt{LC}$$

Електричне коло, складене з резистора опором R , конденсатора ємністю C та котушки з індуктивністю L , в якому можливі коливання заряду, напруги й струму

4.1.2. ДИФЕРЕНЦІАЛЬНІ РІВНЯННЯ КОЛИВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

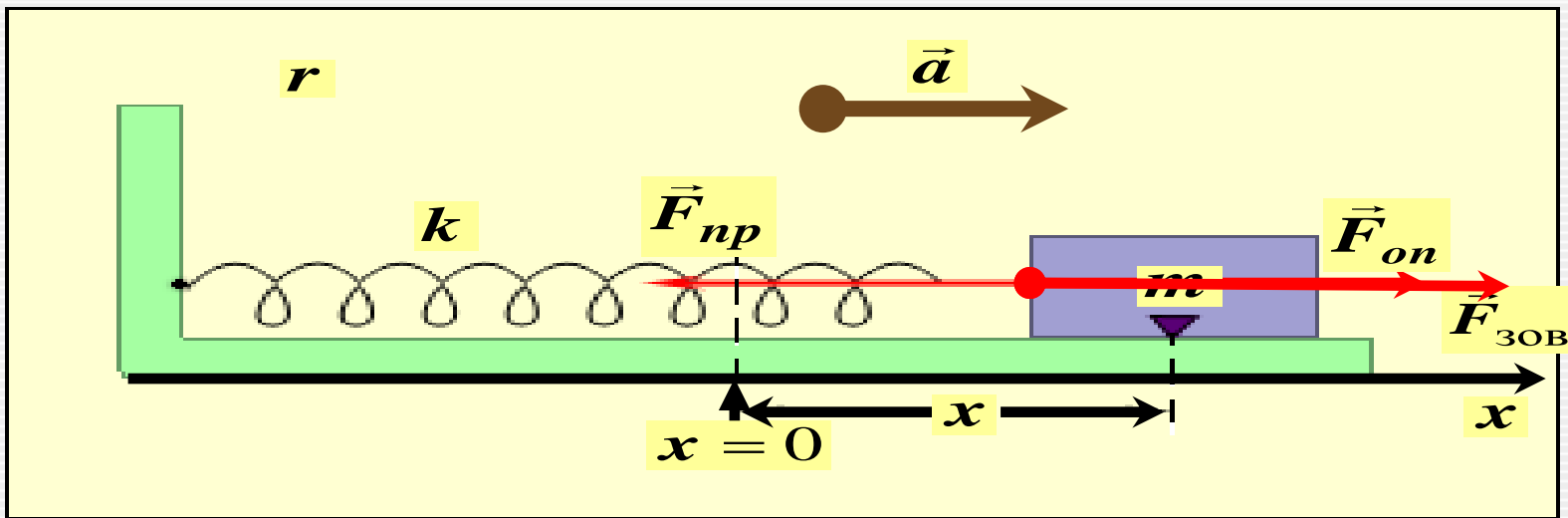

Диференціальне рівняння вимушених коливань пружинного маятника

$$\frac{d^2 x}{dt^2} + \frac{r}{m} \frac{dx}{dt} + \frac{k}{m} x = \frac{F_0(t)}{m}$$

$$m\vec{a} = \sum_{i=1}^N \vec{F}_i$$

$$m\vec{a} = \vec{F}_{np} + \vec{F}_{on} + \vec{F}_{3OB};$$

$$F_{np} = kx; \quad F_{on} = -r\upsilon;$$

$$ma = -F_{np} + F_{on} + F_{3OB};$$

$$ma + F_{np} - F_{on} = F_{3OB};$$

$$ma + kx - (-r\upsilon) = F_{3OB};$$

$$ma + r\upsilon + kx = F_{3OB};$$

$$m \frac{d^2 x}{dt^2} + r \frac{dx}{dt} + kx = F_{3OB};$$

$$\frac{d^2 x}{dt^2} + \frac{r}{m} \frac{dx}{dt} + \frac{k}{m} x = \frac{F_{3OB}}{m};$$

$$2\delta = \frac{r}{m}; \quad \omega_0^2 = \frac{k}{m};$$

$$\frac{d^2 x}{dt^2} + 2\delta \frac{dx}{dt} + \omega_0^2 x = a_{3OB}(t);$$

$$\omega_0^2 = \frac{k}{m};$$

$$\omega = \frac{2\pi}{T};$$

$$T = \frac{2\pi}{\sqrt{\frac{k}{m}}};$$

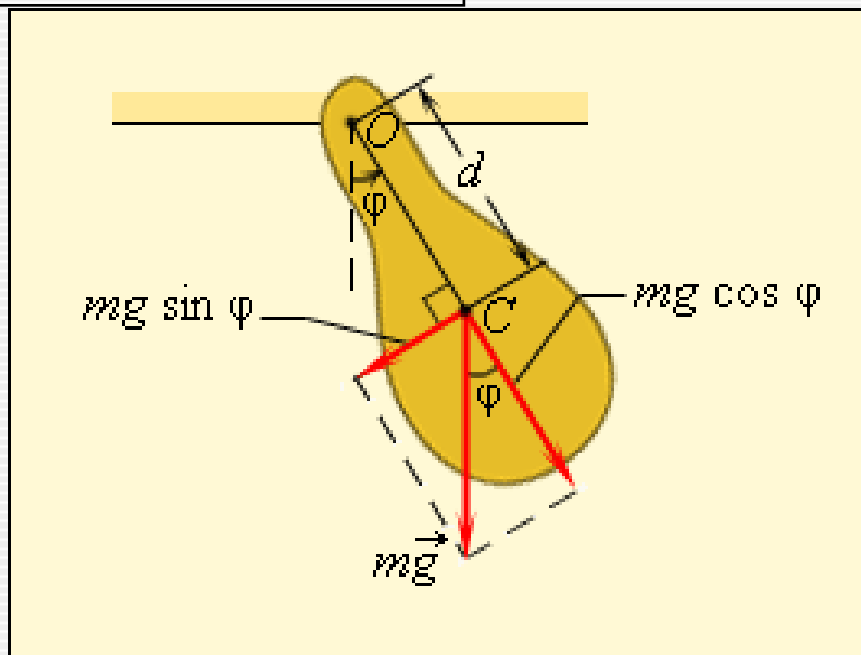
$$T = 2\pi \sqrt{\frac{m}{k}};$$

Диференціальне рівняння вимушених коливань фізичного маятника

$$\frac{d^2\varphi}{dt^2} + \frac{r}{J} \frac{d\varphi}{dt} + \frac{mgd}{J} \varphi = \frac{M_{3OB}(t)}{J};$$

$$2\delta = \frac{r}{J};$$

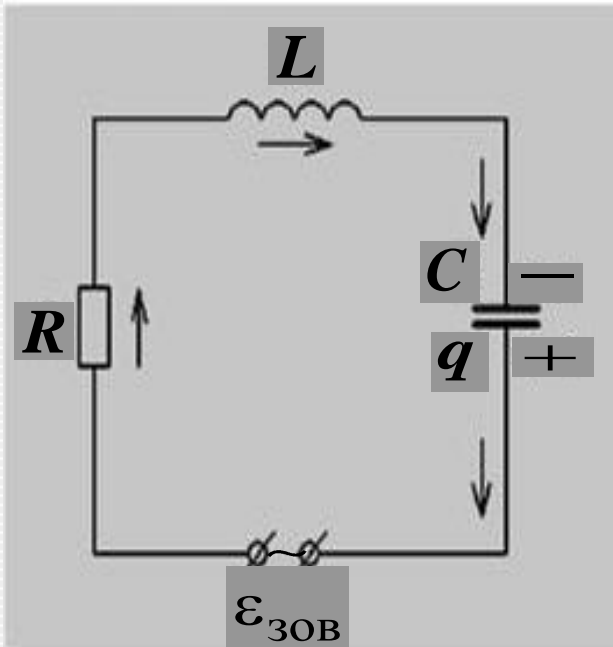
$$\omega_0^2 = \frac{mgd}{J}.$$

$$\frac{d^2\varphi}{dt^2} + 2\delta \frac{d\varphi}{dt} + \omega_0^2 \varphi = \beta_{3OB}(t)$$

$$T = 2\pi \sqrt{\frac{J}{mgd}}.$$

Вимушені коливання в електричному коливальному контурі

$$\sum_{i=1}^n U_i = \sum_{k=1}^m \varepsilon_k \Rightarrow U_R + U_C = \varepsilon_{si} + \varepsilon_{30B}(t)$$

$$U_R = IR = \frac{dq}{dt} R \quad U_C = \frac{q}{C} \quad \varepsilon_{si} = -L \frac{dI}{dt} = -L \frac{d^2 q}{dt^2}$$

$$\frac{dq}{dt} R + \frac{q}{C} = -L \frac{d^2 q}{dt^2} + \varepsilon_{30B}(t)$$

$$L \frac{d^2 q}{dt^2} + R \frac{dq}{dt} + \frac{q}{C} = \varepsilon_{30B}(t)$$

$$2\delta = \frac{R}{L}$$

$$\omega_0^2 = \frac{1}{LC}$$

$$\Rightarrow \frac{d^2 q}{dt^2} + \frac{R}{L} \frac{dq}{dt} + \frac{q}{LC} = \frac{\varepsilon_{30B}(t)}{L}$$

$$\Rightarrow \frac{d^2 q}{dt^2} + 2\delta \frac{dq}{dt} + \omega_0^2 q = \frac{\varepsilon_{30B}(t)}{L}$$

Диференціальні рівняння коливальних процесів

Диференціальне
рівняння **вимушених**
коливань

$$\frac{d^2 S}{dt^2} + 2\delta \frac{dS}{dt} + \omega_0^2 S = f_{\text{зов}}(t)$$

Диференціальне рівняння
згасаючих коливань

$$f_{\text{зов}}(t) = 0$$

$$\frac{d^2 S}{dt^2} + 2\delta \frac{dS}{dt} + \omega_0^2 S = 0$$

Диференціальне рівняння
незгасаючих коливань

$$\delta = 0$$

$$\frac{d^2 S}{dt^2} + \omega_0^2 S = 0$$